

*Boží slovo je živé, mocné a ostřejší než každý dvojsečný meč.
Proniká až k rozhraní duše a ducha, až do morku a kloubů,
až do srdce, kde zkoumá jeho myšlenky a činy.*

Židům 4:12

PENTATEUCH – ÚVOD

Prvních pět knih Bible (Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri a Deuteronomium) bývají označovány jako „Zákon“ nebo „Pentateuch“ (řec. *pentateuchos*, pětisvazková [kniha].) Tvoří první a nejdůležitější část Starého Zákona v židovské i křesťanské Bibli. Rozčlenění hebrejské Bible na tři části — Zákon, Proroky a Spisy — se vyskytuje v Novém Zákoně (Lk 24:44) a v prologu k apokryfní knize Sírachovce (asi 130 př. Kr.). Členění Starého Zákona v křesťanské Bibli, vycházející ze Septuaginty, řeckého překladu SZ, rovněž přiděluje Pentateuchu výsadní místo.

Autor a datum

Odkazy na Pentateuch termíny jako „Kniha Mojžíšova“ (2 Par 25:4; Ne 13:1), „Kniha Zákona Mojžíšova“ (Ne 8:1), „Zákon Hospodinův“ (1 Par 16:40; Ezd 7:10) a „Kniha Zákona Božího“ (Ne 8:18) se vyskytují převážně v post-exilních spisech. Není jednoznačně zřejmé, zda odkazy na „Zákon (Mojžíšův)“ v ranějších knihách mají označovat celý Pentateuch nebo jen některé jeho části (např. Joz 1:8; 8:34; 2 Kr 16:6; 22:8).

Nový Zákon používá pro Pentateuch podobná označení (Mt 12:5; Mk 12:26; Lk 16:16; J 7:19; Ga 3:10). Tím, že jsou tyto knihy označeny za Mojžíšovy, je jejich autorita závazná: Mojžíšovo autorství indikují nejen tyto tituly, ale i Ježíšova slova „Mojžíš... psal o mně“ (J 5:46). Lukáš rovněž potvrzuje Mojžíšovo autorství, když zaznamenává, že Ježíš vykládal Písma „počínaje Mojžíšem“ (Lk 24:27). Podobně je Mojžíšovo autorství potvrzeno mnoha dalšími nazory a postavami (Mt 8:4; 19:7–8; Mk 1:44; 7:10; 10:3–4; 12:19,26; Lk 16:29,31; 24:44; J 1:45; 8:5; Sk 15:21; 26:22; 28:23; Ř 10:5,19; 2 Kor 3:14–15). Pentateuch sám svědčí o Mojžíšově podílu na kompozici: sepsal Knihu Smlouvy (Ex 24:3–7) a jeho expozice i záznam Zákona jsou zapsány v Deuteronomiu (Dt 31:24–26).

V devatenáctém a dvacátém století se však vyrojilo množství interpretů, kteří usilovali o vědeckost svých metod tím, že popřeli možnost všeho nadpřirozeného včetně zjevení. V otázce autorství Bible tedy její vlastní svědectví nepřijímali. Tvrdili, že Pentateuch dosáhl své konečné podoby kompozicí různých post-exilních editorů, kteří seskládali text dohromady nejméně ze čtyř starších (ve skutečnosti nikdy nenalezených ani nedosvědčených, vždy pouze předpokládaných) dokumentů. Proto se jejich teorie nazývá *dokumentární hypotéza*. Na základě rozmanitosti Božích jmen (např. „Elohim“ [Bůh, obecné jméno Boží] a „Jahve“ [Hospodin, vlastní jméno Boží]), slovníku (např. různých hebrejských slov pro „služebník“), duplikátních příběhů (např. ohrožení matriarch [Gn 12:10–20; 20:1–19; 26:1–11]) a zákonů (např. o Pesachu [Ex 12:1–20, 21–23; Dt 16:1–8]) i různých teologií, považovali Pentateuch za kompozici vyprávění Jahvistova („J“, kolem 950 př. Kr.), Elohistova („E“, kolem 850 př. Kr.), Deuteronomistova („D“, mezi 622 a 587 př. Kr.) a kněžského (Priestly — „P“, kolem 500 př. Kr.). Ve druhé polovině dvacátého století byl tento pohled výrazně modifikován. Na základě literárních forem a archeologických důkazů se ukázalo, že předpokládané dokumenty obsahují mnohem starší materiál, někdy datovatelný až k Mojžíšovi. Dnešní zastánci dokumentární hypotézy většinou věří, že pisatelé J,E,D,P nebyli autoři, nýbrž editoři, kteří sbírali a aranžovali starší materiál. Někteří, třebaže tyto údajné dokumenty stále ještě v Pentateuchu vidí, zpochybňují cíle a metody, které vedly k identifikaci jejich zdrojů, a oceňují jednotu pentateuchální struktury.

Hovořit o Mojžíšovi coby autorovi Pentateuchu znamená, že Mojžíš byl jeho fundamentálním zdrojem a autoritou a že knihy Pentateuchu byly původně zkomponovány, z naprosté většiny v podobě, v jaké je známe dnes, za života Mojžíšova. Zároveň musíme být ochotni připustit, že Mojžíš (v souladu se známými praktikami na starém Blízkém Východě) používal literární zdroje. Někdy jsou zřetelně identifikovány (Gn 5:1; Nu 21:14); jindy lze jejich vliv vyvodit ze změny literárního stylu (např. Gn 1:1–2:3 » Gn 2:4–25). Pozdější inspirovaní proroci, kteří nahradili Mojžíše v roli zprostředkovatele Božího autoritativního slova (srv. Dt 18:15–20), aktualizovali (asi bychom mohli říct „updatovali“) lingvisticky a historicky (srv. pozn. k Gn 14:14); ojediněle dokonce doplnili vlastní materiál jako Gn 36:31 a Mojžíšův nekrolog (Dt 34:1–12).

Jednota

Pentateuch je sice složen z jednotlivých knih, zároveň však tvoří jedno souvislé vyprávění, podávající ucelený příběh od stvoření po Mojžíšovu smrt. Čist Pentateuch výhradně jako jedno nebo druhé je na újmu porozumění textu. Na jednu stranu každá kniha svým vlastním charakteristickým způsobem vedla Izrael skrze exodus z Egypta směrem k dobytí Kanaánu. Genesis je jedinečná svým literárním zaměřením na předpotopní a patriarchální historii, čímž dláždí cestu pro záznamy o vyjití z Egypta a dobytí Země zaslíbené. Exodus zdůrazňuje Mojžíšovo vůdcovství, zákon a stánek; Leviticus je vysloveně kněžský manuál pro vedení bohoslužeb v Izraeli; Numeri se soustředí na Izrael jakožto Boží armádu pochodující na Kanaán; Deuteronomium se skládá ze tří Mojžíšových proslavů na moábských pláních, v nichž vykládal Zákon a vedl obnovu smlouvy.

Na druhou stranu jsou tyto knihy spojeny dohromady v jedno vyprávění na pokračování. Např. Exodus je svázán s Genesis odkazem na počet Izraelitů, kteří sestoupili do Egypta (Gn 46:26–7 » Ex 1:1). Mojžíš během exodu cituje Josefovo přání na smrtelné posteli, aby Izraelité vynesli jeho kosti z Egypta, až k nim Bůh obrátí zřetel (Gn 50:25 » Ex 13:19). Lv 1–9 se čte prakticky jako pokračování Ex 25–40. Zatímco Ex 25–40 líčí stavbu stánku, Lv 1–9 ustanovuje jeho rituál. Ordinace kněží je nastíněna v Ex 29, ale k žádné nedošlo dříve než v Lv 8–9. Dietní omezení v Lv vyplývají z exodu z Egypta (Lv 11:45). Numeri obsahuje spoustu spojení jak s knihou Exodus, tak i Leviticus. Značná část vyprávění těchto prostředních tří knih se odehrává v sinajských pouštích; všechny tři knihy věnují pozornost liturgickým pokynům. Zkraje prvního proslovu v Deuteronomiu Mojžíš shrnuje celou izraelskou historii od Sinaje k Moábu, jak je zaznamenána v Numeri; v druhém proslovu často naráží na Exodus, dokonce s mírnou modifikací cituje Desatero přikázání včetně reakce Izraele na ně (Ex 20 » Dt 5).

Téma

Pentateuch je primárně spojením historie a zákona. Tato témata nejsou bez vzájemného vztahu: historie vysvětluje zákon. Například zákon o obrízce je součástí Božího oznámení smlouvy s Abrahamem a Sárrou (Gn 17:9–14); porušení Sabatu bylo učiněno hrdelním zločinem v rámci příběhu o muži, který sbíral dříví v sobotu (Nu 15:32–36). Nicméně velký příběh Pentateuchu se týká Boží smlouvy s patriarchy; později vysvobození jejich potomků (nyní už národa) z Egypta; a rovněž jejich povinnosti dodržovat Boží zákony, vymezené ve smlouvě, se kterou na Sinaji souhlasili a kterou Mojžíš vyložil v Deuteronomiu (Dt 6:20–25).

Genesis končí Josefovou rakví v Egyptě (Gn 50:26); Exodus Božím oblakem nad Stanem setkávání v sinajské poušti (Ex 40:34–38); Leviticus shrnutím „To jsou přikázání, jež Hospodin přikázal Mojžíšovi pro syny Izraele na hoře Sinaj“ (Lv 27:34); Numeri podobným shrnutím, tentokrát však na moábských pláních (Nu 36:13); a Deuteronomium Mojžíšovým pohřbením v Moábu a ustanovením Jozua jeho nástupcem (Dt 34). Tento časoprostorový postup z Egypta přes Sinaj do Moábu lze vysledovat zpět až k Abrahamově povolání opustit svou domovinu Ur Chaldejských a k Božímu zaslíbení učinit z něho veliký národ, který jednou přinese požehnání všem národům na zemi (Gn 12:1–3). Pentateuch je příběh o Božích postupně se rozvíjejících smlouvách, jejichž záměrem je zformovat svatý kněžský národ, který přinese spásu všem národům.

Genesis se soustředí na Boží smlouvy s patriarchy Abrahamem, Izákem a Jákobem, které slibují, že Bůh učiní z jejich rodiny veliký národ. Vyprávění od Exodu až po Deuteronomium se zabývá zakladatelem národa Mojžíšem a jím zprostředkovanou Boží smlouvou s cílem učinit Izrael svatým národem. Tento velký příběh a tyto smlouvy docházejí svého naplnění v Ježíši Kristu, vysvoboditeli větším než Mojžíš, z otroctví tragičtějšího než bylo egyptské (J 8:34), který vede své následovníky do odpočinutí lepšího než Země, zaslíbená Abrahamovi (Sk 3:19; 2 Tes 1:7).

GENESIS – ÚVOD

Přehled

Autor: Mojžíš.

Záměr: Učit generaci Izraelitů, odcházející z Egypta, o Božím plánu pro ně coby národ na pozadí rané historie světa a života patriarchů.

Datum: 1446–1406 př.Kr.

Klíčové pravdy:

Přestože hřích zničil ideální svět, který Bůh Izraele stvořil, vykoupení přijde skrze Boží vyvolený lid.

Životy Abrahama, Izáka a Jáкова poskytují poznání o povaze Boží smlouvy s jeho lidem i o jejich naději do budoucnosti.

Životy Josefa a jeho bratří naznačují způsoby, jakými Boží lid má (i nemá) jednat se svými bližními.

Autor

Vzhledem ke skutečnosti, že Genesis je součástí jednotného Pentateuchu, určení autorství nemůže být odděleno od kompozice knih Exodus, Leviticus, Numeri a Deuteronomium (viz „Úvod do Pentateuchu“). Důkazy, týkající se Genesis samotné, vedou k přesvědčení, že Mojžíš, inspirovan Duchem Svatým, vtiskl knize její esenciální tvar, pročež může být po právu nazván jejím autorem. Pozdější inspirovaní editoři knihu zmodernizovali a doplnili na mnoha místech do podoby, ve které ji známe dnes.

Novozákonní svědectví potvrzuje Mojžíšovo autorství. Pán Ježíš řekl: „Mojžíš vám dal obřízku“ (J 7:22; viz též Sk 15:1), rituál ustanovený jedinečně v Gn 17. Mojžíšovo vrcholné vzdělání na egyptském dvoře, jeho výjimečné duchovní obdarování a Boží povolání ho jedinečně kvalifikují pro kompozici esenciálního obsahu a tvaru Pentateuchu. Zakladatel izraelské teokracie by už z pouhé nezbytnosti dal Izraeli jeho prehistorii, význam a cíl, jakož i zákon. Každá významnější politická či náboženská komunita starověku uchovávala tradice svého určujícího původu. Vyzdvihovat vlastní dějiny je součástí každého národního obrození, české nevyjímaje (srv. Paralipomenon — Úvod).

Stejným způsobem Genesis poskytuje teologickou i etickou podporu Tóry: Izraelův jedinečný smluvní vztah s Hospodínem (Dt 9:5). Kromě toho je na místě očekávat, že zakladatel Izraele nabídne pravdivou verzi stvoření světa, jako polemické vyvrácení překroucených či smyšlených verzí, přítomných ve všech pohanských náboženstvích coby mýty o stvoření (viz poznámky k 1:1–2:3) [soubor subnotes.pdf na www.denca.eu/Bible.html: Poznámky pod čarou].

Tento pohled je podporován důkazy stáří Genesis. Jejich prvních jedenáct kapitol má mnoho podobností i záměrných kontrastů s mýty starého Blízkého Východu, které jsou prokazatelně starší než Pentateuch a byly tedy Mojžíšovi známy (např. *Enuma Eliš*, *Epos o Atrahasisovi* a jedenáctá tabulka *Eposu o Gilgamešovi* — mezopotámské verze vzniku světa a potopy). Jména a zvyky v příbězích patriarchů (kap. 12–50) odrážejí svou dobu výstizně, což ukazuje na starého autora, používajícího spolehlivé dokumenty. Texty *Ebla* (24. století př.Kr.) zmiňují muže jménem Ebrum, který je velmi pravděpodobně Eber (česky Heber) z 10:21; texty *Mari* (8. století př.Kr.) potvrzují mezi jinými jména jako Abrahám, Jákob a Emorejec. Praxe garance práv prvorozených (tj. privilegií navíc pro nejstaršího syna; 25:5–6, 32–34) byla na starém Blízkém východě rozšířena; prodej dědictví (25:29–34) je v této oblasti zdokumentován v různých obdobích. Adopce otroka (15:3) se vyskytuje v listu Larsa (dopis, adresovaný králi města Larsa ze starobabylónského období) a adopce Efraima a Manasese jejich dědečkem (48:5) lze přirovnat k podobné adopci vnuka v Ugaritu (14. století př.Kr.). Dar otrokyně coby součást věna a její nabídnutí manželovi neplodnou manželkou (16:1–6; 30:1–3) je doloženo Chamurapiho Zákoníkem (18. století př.Kr.). Některé náboženské praktiky patriarchů jsou dokonce starší než Mojžíš. Uctívali Boha pod jmény jako *El Olam* (אל עולם „Věčný Bůh“ 21:33) a *El Šadaj* (אל שדי „Všemohoucí Bůh“ 17:1). Tato jména se nikde v Tóře znovu nevyskytují kromě *El Šadaj* אל שדי v Ex 6:3 (Nu 24:4,16 obsahuje pouze samotné *Šadaj* שדי). V rozporu s Mojžíšovým Zákonem a bez vypravěčovy cenzury Jákob vztýčil kamenný památník (28:18–22; Dt 16:21–22), Abraham se oženil s nevlastní sestrou (20:12; Lv 18:9) a Jákob si vzal dvě sestry zároveň (29:15–30;

Lv 18:18). Kromě toho 27 ze 38 jmen, kterými jsou nazýváni patriarchové a jejich rodiny, se nikdy znovu v Bibli nevyskytují. Jedině Genesis nazývá Hebron „Mamre“ (13:18; 14:13,24; 18:1; 23:17,19; 25:9; 35; 27; 49:30; 50:13) a jediné Genesis zmiňuje Padan-Aram (25:20; 28:2,5–7; 31:18; 33:18; 35:9,26; 46:15). Tyto detaily indikují nejen to, že Mojžíš čerpal ze starých zdrojů, nýbrž i to, že Genesis byla napsána v rané historii Izraele, kdy nebylo zapotřebí ospravedlňovat či odsuzovat tyto pradávne zvyklosti.

Doba a místo vzniku

Z předpokladu spojení Genesis a jejího obsahu s Mojžíšem a jeho dobou vyplývá závěr, že esenciální podobu a obsah knihy lze datovat kolem roku 1400 př.Kr. Vzhledem k tomu, že David (kolem roku 1000 př.Kr.) biblický záznam o stvoření světa (Gn 1) zhudebnil (Ž 8), můžeme považovat vznik první kapitoly ve druhém miléniu př.Kr. za potvrzený. Ačkoliv se v textu ojediněle vyskytují výrazy, známé toliko z poloviny druhého tisíciletí př.Kr. (viz pozn. ke „starší“ v 25:23) [subnotes . pdf], neměli bychom přehlédnout, že gramatika a místní jména v Genesis (viz pozn. k „Dan“ v 14:14), podobně jako ve zbytku Pentateuchu, byla zmodernizována. Rovněž seznam králů v 36:31–43 se jeví jako dodatek pocházející z doby po Saulovi.

Neexistuje dost důkazů k jednoznačnému závěru, kdy přesně Mojžíš zkomponoval Genesis. Mohl ji napsat jako povolání pro první generaci Exodu na cestě z Egypta, anebo (pravděpodobněji) v návaznosti na zbytek Pentateuchu pro druhou generaci, připravující se na moábských pláních na dobytí Kanaanu.

Původní adresáti

Knihy Genesis byla sepsána, aby povzbudila Izraelity, čelící mnoha obtížím v procesu oddělování se od minulosti v egyptském otroctví a přípravě na vstup do země zaslíbené. Příběhy poskytují prolog k závazkům, před kterými národ stál v době Mojžíšově. Např. Genesis si explicitně všímá rituálu obřizky (17:9–14) a dodržování Sabatu (2:2–3).

Důležitější však je, že Genesis zaznamenává vznik Izraele na pozadí dějin celého lidstva a konfliktu mezi královstvím Božím a královstvím hada — konfliktu, ve kterém má národ Izrael sehrát klíčovou roli. Genesis rovněž připomíná vyvolení Izraele k jedinečnému smluvnímu vztahu s jediným Bohem. Podle této smlouvy se potomci patriarchů stanou významným národem v zemi zaslíbené, skrze nějž dojdou požehnání pohané.

Záměr a zvláštnosti

Knihy je pojmenována (v souladu se starodávným zvykem nazývat knihy jejich prvními slovy) hebrejským titulem *beresit* בְּרֵאשִׁית „na počátku“. Na základě svého obsahu nese v řečtině titul *Genesis* (Γενεσις „původ“). Oba tituly jsou náležité, protože kniha se věnuje původu posvátné historie.

Analýza literární struktury Genesis odhaluje následující pozoruhodnosti: Prolog (1:1–2:4) je vyznačen svým začátkem a koncem: V hebrejštině je slovosled z 1:1 (kde „stvořil“ předchází „nebe i zemi“) obrácen v 2:1–4 (kde „nebe a země předchází „stvoření“).

Po prologu se Genesis dělí na deset částí, označených formulí „Toto jsou rody...“ Po tomto nadpise vždy následuje rodokmen zmíněné osoby a /nebo příběh, ve kterém vystupují její významní potomci. První tři takové „rody“ zachycují historii před potopou, zbývající sedm po potopě. První tři (před potopou) tvoří paralelu k prvním třem ze sedmi (po potopě): Obsahují příběhy o vývoji lidstva obecně při stvoření z vody původního chaosu a pak znovustvoření po potopě (záznam jedna a čtyři); rodokmen zbožných, nesoucích záchranu a vykoupení skrze Seta a Sema (záznamy dva a pět); a konečně příběhy epochálních smluv s Noemem a Abrahamem (záznamy tři a šest). Poslední dva páry rozšiřují Abrahamovu linii kontrastem příběhů jeho odmítnutých potomků Izmaele a Ezaua (záznamy sedm a devět) s příběhy vyvolených Izáka a Jáкова (záznamy osm a deset). Klíčem k příběhu je často uvozující zjevení: např. zaslíbení Abrahamovi (12:1–3), prenatalní známky rivality mezi Jákobem a Ezauem (25:22–23) či Josefovy sny (37:1–11). Přechodná pasáž je vždy na konci každého záznamu (4:25–26; 6:1–8; 9:18–29 a 11:10–26, viz Úvod: Osnova).

Závěrečná sekce posledního záznamu obsahuje silné spojení s knihou Exodus svým vyústěním v přísahu, jíž Josef zavázal své bratry, aby odnesli jeho nabalzamované tělo zpět do Kanaanu, až je navštíví jejich Bůh a vyvede je z Egypta (50:24–26; Ex 13:19).

Orientace knihy na původ Izraele se odvíjí na pozadí zájmu o záležitosti, týkající se celého světa. Mojžíš nám říká, že předtím, než Bůh vyvolil patriarchy (tzn. praotce Izraele, kap. 12–50), že lidstvo si nárokovalo nezávislost na něm pohrdnutím jeho příkazy (kap. 2–3). Lidé demonstrovali svou zkaženost formálními (nominálními) náboženstvím, bratrovraždou a bezuzdnou mstou (reprezentovanou Kainem v kap. 4); tyranii, harémy a neustále zlým myšlením (reprezentovaným bezbožnými vládci v 6:1–8); a vypínáním jejich vlastního království proti Bohu (reprezentovaným Nimrodovou neslavnou věží z 10:8–12; viz pozn. k 11:1–9). Boží verdikt o lidstvu zní: „Myšlenky lidského srdce jsou od dětství jen zlé.“ Za touto temnou historií se skrývá duchovní otec padlého lidstva: zlomyslný a úskočný ďábel (kap. 3).

Bůh zázračně a svrchovanou mocí proměnil temný a tajemný chaos z počátku světa (1:2) v nádhernou domovinu pro lidstvo, které do ní uvedl coby do odpočinku (1:3–2:3). Stejně svrchovaně vyvolil lid své smlouvy k porážce Satana (3:15) a k požehnání do zkaženého světa (12:1–3). Bezpodmínečnou láskou vyvolil patriarchy Abrahama, Izáka a Jáкова a zaslíbil jim, že z jejich potomků učiní národ, jehož určením bude přinést požehnání celé zemi — zaslíbení, zahrnující v sobě potomstvo, zemi a krále navěky (12:1–3,7; 13:14–17; 17:1–8; 26:2–6; 28:10–15). Dříve, než se Jákob narodil nebo než mohl vykonat cokoliv dobrého či zlého, Bůh ho vyvolil místo jeho staršího dvojčete Ezaua (25:21–23). Bůh dokonce použil Judovu skandální křivdu vůči Tamar, stejně jako Tamarinu smělou lest, aby tyto hříšnický začlenil do mesiánské linie (kap. 38). Nebeský Král demonstroval svou slávu, s jakou vládne, když zázrakem uchoval uchoval matriarchy nedotčeny v pohanských harémech (12:10–20; 20:1–18; 26:7–11) nebo když otevřel jejich

neplodná lůna (17:15–22; 18:1–15; 21:1–7; 25:21; 29:31; 30:22). Často převrátil lidské očekávání vyvolením mladšího k tomu, aby zdědil požehnání namísto staršího (viz pozn. k 25:23). Smělá proroctví i detailně podrobně rozpracované typy dosvědčují, že Bůh řídí dějiny. Např. Noe prorokoval Semovo porobení Kanaánu (9:24–26) a Abraham se stal předobrazem (fraktálem, typem; srv. čl. Fraktály u Mt 5) většího (Mojžíšova) exodu, když ho Bůh vyvedl z Egypta s velkým bohatstvím (viz pozn. k 12:10–20).

Bůh naklonil srdce svých vyvolených k důvěře v jeho zaslíbení a k poslušnosti jeho příkazům. Abraham věřil, že mu Bůh požehná nesčíselným potomstvem, navzdory všem nadějím, a Bůh mu tuto víru počítal za spravedlnost (15:6). Spoléhaje na jistotu Božích zaslíbení, Abraham netrval na svých nárocích na Zemi (kap. 13); podobně později Jákob, když se nakonec naučil spoléhat na Hospodina (32:10–13), symbolicky vrátil dědičné požehnání Ezauovi (kap. 33). Na začátku Josefova příběhu prodá Jůda Josefa do otroctví (37:26–28), avšak k jeho konci je bývalý otrokář ochoten stát se sám otrokem namísto svého bratra (44:33–34). Josef odpustil svým bratrům zotročení a pokus o vraždu bez nároku na potrestání v důvěře, že i takovéto odporové hříchy mohou posloužit Božímu záměru (45:4–8; 50:20–21).

Dlužno poznamenat, že s interpretací Genesis je spojeno několik obtíží. Tenze mezi biblickým pojetím stvoření světa a názorem mnohých (nicméně zdaleka ne všech!) moderních vědců je nepřehlédnutelná. Různé modely pro integraci teologie a dalších vědních oborů jsou uvedeny v teologickém článku Stáří světa v Gn 1.

Dominující témata

Tematicky se kniha dělí na dvě hlavní části: Prvních 11 kapitol zachycuje velký rámeček — prehistorii celého světa. Tato část je zaměřena na *události*. Čteme zde známé příběhy o Adamovi a Evě, Kainovi a Ábelovi, o Noemově arše, o babylónské věži. Jsou to texty, ve kterých málo slov nese hodně významu a závažných důsledků. Co se zde stane jako jediná událost, ovlivní následující staletí a tisíciletí.

Zbytek knihy (Gn 12–50) je věnován *osobnostem*. Počínaje kapitolou 12 se Genesis zaměřuje na jednu rodinu: Abrahama a jeho potomky. Celý zbytek Bible se týká víceméně této jedné rodiny. Toto tvrzení však vyžaduje upřesnění: Bible sice věnuje pozornost převážně potomkům Abrahamovým, nicméně je tomu tak proto, že právě z nich má vzejít požehnání *všem* národům světa (12:3).

V knize Genesis se objevuje množství témat, která jsou zřídka znovu zmíněna v SZ, zato však se k nim Bible vrací docela podrobně v NZ. Zde jsou některá z nich:

- manželství (Ef 5:22–33)
- pád člověka (Ř 5:12–21; 1 Tm 2:14)
- Kainova žárlivost (Žd 11:4; 1 J 3:12)
- Abrahamova věrnost (Žd 4:1–3)
- Ezauova zkaženost (Žd 12:16–17)
- potopa světa (Mt 24:38; Lk 17:27; Žd 11:7)
- darovaná spravedlnost (Ř 4:3–5)
- rivalita mezi syny zaslíbení a syny těla (Gal 4:1–7)

Jak číst Genesis

Genesis patří mezi nejoblíbenější knihy Starého Zákona. Je plná zajímavých postav, příběhů a událostí. Je jako základ domu, na kterém stojí všechno ostatní. Vypráví příběh mnoha začátků: vznik vesmíru, první hřích, počátek procesu Boží záchrany padlého lidstva.

Nesmíme zapomenout, že Genesis (stejně jako ostatně celá Bible) vznikla vznikla možná půl druhého milénia před Kristem. Při čtení se pokusme vcítit se do prožívání Izraelitů, opouštějících egyptské otroctví v těchto počátcích historie. (Srv. princip *adresovaného textu* v Úvodu do Bible.)

Jak to asi četli oni? Co v tom viděli? Co je oslovovalo? Proč například je nejvíce prostoru věnováno Josefovi, ačkoliv nejdůležitější je bezesporu Abraham? Protože Josefův příběh vysvětluje, kde jsme se vzali v Egyptě. Proč je zdůrazněno, že Kain byl zemědělec, kdežto Ábel pastýř (4:2)? Protože jsou to Egypťané, naši otrokáři, kdo obdělává půdu, a my, Izraelité jsme jim odporní právě proto, že jsme pasteveci (46:34). Tak se můžeme identifikovat s Ábelem, jenž nevině trpí křivdu (4:8) rukou Kaina, který je zosobněním Egypťanů (stejně jako oni i Kain staví města a pojmenovává je po svých synech 4:17 Ex 1:11).

Proč máme záznam o tom, že Noe proklel Kanaána, Cháмова syna (9:25), a ne o tom, jak proklel Cháma samotného, který si svou neúctou prokletí vysloužil (v. 22)? Prokletí Cháma nám může být lhostejné, to je mrtvá historie, ale prokletí Kanaána, to je pro nás živě aktuální! Mojžíš je zapsal pro nás, abychom si připomněli, že do země Kanaánu nemíříme náhodou, ale že nám právem patří už od první generace po potopě (v. 26).

Některé komentující texty na příslušných místech přibližují tyto a podobné souvislosti.

Kristus v Genesis

Co se začalo v Genesis, došlo svého naplnění v Kristu. Rodokmen, začínající v kapitole 5 a pokračující v kapitole 11, dochází úplnosti narozením Ježíše Krista (Mt 1; Lk 3:23–38). On je ten Abrahamovi zaslíbený potomek (17:7; srv. Gal 3:16), v němž všechny národy země dojdou požehnání (12:3). Všichni, kdo jsou v něho pokřtěni, jsou potomci Abrahamovi (Gal 3:27–29). Noe předpověděl, že Jafetitě naleznou spásu skrze Semity (9:27). Toto proroctví se naplnilo v Novém Zákoně (Ř 11, srv. pozn. ke Gn 9:27). Bůh sám předpověděl, že símě ženy porazí Satana (3:15). Toto potomstvo je Kristus a jeho církve (Ř 16:20; Zj 12:17). Nevěsta pro Adama je předobrazem nevěsty pro Krista (2:18–25; Ef 5:22–32). Ježíš je kněz podle řádu Melchisedechova (14:18–20; Žd 7). Ráj, ztracený vinou prvního Adama, je obnoven zásluhou posledního (1 Kor 15:45).

OSNOVA

I. Předpotopní historie (1:1–11:9)

- A. Prolog: Stvoření nebes a země (1:1–2:3)
- B. Příběh nebe a země (2:4–4:26)
 - 1. Zkouška Adama a Evy (2:4–25)
 - 2. Pád a jeho důsledky (3:1–24)
 - 3. Nárůst hříchu v Kainově linii (4:1–24)
 - 4. Zbožný pozůstatek (4:25–26)
- C. Adamův rodokmen (5:1–6:8)
 - 1. Smluvní linie Setova (5:1–32)
 - 2. Nárůst hříchu před potopou (6:1–8)
- D. Příběh Noemův (6:9–9:29)
 - 1. Příprava na potopu (6:9–7:10)
 - 2. Potopa a záchrana (7:11–8:19)
 - 3. Boží smlouva o stabilitě přírody (8:20–9:17)
 - 4. Proroctví o Noemových synech (9:18–29)
- E. Sem Cham a Jáfet (10:1–11:9)
 - 1. Přehled národů (10:1–32)
 - 2. Nárůst zla v Babylónu (11:1–9)

II. Raná historie patriarchů (11:10–37:1)

- A. Sem (11:10–26)
- B. Abraham (11:27–25:11)
 - 1. Abrahamův rodokmen (11:27–32)
 - 2. Abrahamova Země a potomci (12:1–22:19)
 - a. Migrace do Země zaslíbené (12:1–9)
 - b. Vysvobození z Egypta (12:10–20)
 - c. Lotovo oddělení od Země (13:1–18)
 - d. Vítězství nad východními králi (14:1–24)
 - e. Smlouva ohledně Země (15:1–21)
 - f. Zavržení Hagar a Izmaele (16:1–16)
 - g. Boží smlouva ohledně potomstva a Země (17:1–27)
 - h. Sára bude mít syna (18:1–15)
 - ch. Abrahám, Lot a Sodoma (18:16–19:38)
 - (1) Spravedlnost a přímluva za Sodomu (18:16–33)
 - (2) Lotova záchrana (19:1–29)
 - (3) Lot a jeho dcery (19:30–38)
 - i. Abrahamova přímluva za Abimeleka (20:1–18)
 - j. Narození Izáka (22:1–21)
 - k. Abrahamova smlouva s Abimelekem (21:22–34)
 - l. Abrahamova zkouška a ujištění (22:1–19)
 - 3. Přesun pozornosti na Izáka (22:20–25:11)
 - a. Rebečina rodina (22:20–24)
 - b. Sářina smrt (23:1–20)
 - c. Rebeka pro Izáka (24:1–67)
 - d. Izák jediným dědicem (25:1–6)
 - e. Abrahamova smrt (25:7–11)

Na úsvitu dějin Bůh ustanovil ideální řád světa. Hřích lidí zkazil Boží svět, nicméně Bůh započal proces vykoupení a záchrany celého stvoření způsobem, který přímo vedl k vyvedení Izraele z Egypta a k jeho dobytí Kanaanu.

Životy Abrahama, Izáka a Jákoba nabízejí na mnoha místech porozumění způsobu, jakým Bůh později použije Izrael coby nástroj vykoupení. Jeho smluvní zaslíbení země a početného potomstva byly věrnými v Izraeli předávány z generace na generaci.

- C. Izmael (25:12–18)
- D. Izák a Jákob (25:19–27:40)
 - 1. Jákob v Zemi (25:19–27:40)
 - a. Rivalita mezi Jákobem a Ezauem (25:19–34)
 - b. Izák a Abimelek (26:1–35)
 - c. Jákobova krádež Ezauova požehnání (27:1–40)
 - 2. Jákob v cizině (27:41–33:17)
 - a. Jákobův útěk před Ezauem (27:41–28:9)
 - b. Jákobův zikurat na útěku (28:10–22)
 - c. Konflikt s Lábanem (29:1–30)
 - d. Zrození kmenových patriarchů (29:31–30:24)
 - e. Jákobův odchod od Lábana (30:25–31:55)
 - f. Zikurat cestou zpět (32:1–32)
 - g. Ezauovo smíření s Jákobem (33:1–17)
 - 3. Jákob zpátky v Zemi (33:18–35:29)
 - a. Krize v Šechemu (33:18–34:31)
 - b. Ujistění v Bet-elu (35:1–15)
 - c. Závěrečné cesty a události (35:16–29)
- E. Ezau (36:1–37:1)

III. Josefova historie (37:2–50:26)

- A. Patriarchové rozdělení a v disharmonii (37:2–41:57)
 - 1. Josefovy divné sny (37:2–11)
 - 2. Josef prodán do otroctví (37:12–36)
 - 3. Zkorumpovanost patriarchů v Kanaanu (38:1–30)
 - 4. Josefova integrita v Putifarově domě (39:1–19)
 - 5. Josefova neochvějná víra ve vězení (39:20–40:23)
 - 6. Josef vyvýšen nad celým Egyptem (41:1–57)
- B. Patriarchové spolu a v harmonii (42:1–47:28)
 - 1. Josefova první zkouška bratrů (42:1–38)
 - 2. Josefova druhá zkouška bratrů (43:1–34)
 - 3. Josefova třetí zkouška bratrů (44:1–34)
 - 4. Josefovo smíření s bratry (45:1–28)
 - 5. Migrace všech patriarchů do Egypta (46:1–30)
 - 6. Patriarchové v zemi Gošen (46:31–47:28)
- C. Budoucnost patriarchů v Zemi (47:29–50:26)
 - 1. Jákob a Země (47:29–50:14)
 - a. Jákobova vůle ohledně jeho pohřbu (47:29–31)
 - b. Jákobovo požehnání synům (48:1–49:28)
 - c. Jákobova smrt a pohřeb v Kanaanu (49:29–50:14)
 - 2. Josef a Země (50:15–26)
 - a. Josefovo znovuujištění (50:15–21)
 - b. Josefova poslední slova a smrt (50:22–26)

Zkušenosti Josefa a jeho bratři učily izraelské kmeny loajalitě vůči Bohu k sobě navzájem, neboť směřovaly ke vznešenému cíli — stát se Hospodinovým nástrojem vykoupení.

EXODUS – ÚVOD

Přehled

Autor: Mojžíš.

Záměr: Potvrdit Bohem danou autoritu Mojžíšova vůdcovství, Zákona a bohoslužebných pokynů.

Datum: Kolem 1446–1406 př.Kr.

Klíčové pravdy:

Hospodin ustanovil Mojžíše vůdcem Izraele, aby vyvedl národ z egyptského otroctví.

Zákon (smlouva) daný skrze Mojžíše, pochází od Boha, aby přinesl požehnání Božimu lidu.

Stejně tak Mojžíšovy bohoslužebné předpisy.

Autor

Mojžíš byl hlavním autorem Exodu (viz Genesis — Úvod: Autor). Některé pasáže explicitně deklarují Mojžíšovo autorství. Desatero přikázání bylo původně napsáno Božím prstem do kamenných desek (31:18, viz též 32:15–16; 34:1,28), ale byl to Mojžíš, kdo tyto zákony předložil Izraeli. Mojžíš také sepsal Knihu Smlouvy (např. 20:18–23:33; viz 24:4,7; 34:27). Jozue 8:31 odkazuje na slova z Ex 20:25 jako zapsána „v knize Mojžíšova Zákona.“ NZ považuje Mojžíšovo autorství za samozřejmé (Mk 7:10; Lk 2:22–23), dokonce Ježíš nazývá Exodus „Knihou Mojžíšovou“ (Mk 12:26). Je možné (a pravděpodobné), že Mojžíš svěřil část díla písařům; mohlo dojít i k pozdějším editačním zásahům. Kniha sama i ostatní Písmo však dosvědčují tradiční pohled, že Mojžíš je jejím autorem.

Název *Exodus* je latinská podoba řeckého *exodos* ἔξοδος, což znamená *odchod* (Lk 9:31). Kniha odvozuje svůj titul od centrální události odchodu Izraele z Egypta, což pokrývá prvních 15 kapitol. Exodus nenavazuje přímo na vyprávění Genesis 50, avšak svou úvodní sekcí uvozenou slovy: „Toto jsou jména...“ naráží na Gn 46:8–27, kde jsou jména Izraelitů, kteří kdysi sestoupili do Egypta, uvedena. Tato pasáž také dává knize hebrejský název: *Jména* (שְׁמוֹת). Ačkoliv je Exodus samostatné dílo, je součástí struktury Pentateuchu (viz Pentateuch — Úvod: Jednota).

Doba a místo vzniku

Ačkoliv hlavní děj Exodu se odehrává mezi dobou, kdy Izraelité odešli z Egypta, a přijetím Mojžíšova Zákona na hoře Sinaj, přinejmenším dvě místa indikují, že kniha Exodus dosáhla své finální podoby později. Ex 16:35 říká, že lidé „jedli manu čtyřicet let, dokud nevešli do země, v níž měli bydlet; tu manu jedli, dokud nepřišli k hranicím kanaánské země“ (viz též Joz 5:12). Podobně Ex 40:38 zaznamenává, že „ve dne byl nad Příbytkem Hospodinův oblak a v noci v něm byl oheň, před očima celého Izraele, na všech jejich cestách.“ Tyto pasáže silně přesvědčivě ukazují, že Mojžíš přivedl knihu do konečného tvaru pro druhou generaci Exodu, pro lid vyčkávající na moábských pláních (viz Dt 1:5). Z těchto důvodů by se kniha měla datovat kolem 1446–1406 př.Kr., do doby čtyřicetiletého putování Izraele pouští.

Datum a cesta exodu je předmětem rozsáhlé debaty. Biblická chronologie datuje události exodu 480 let před kralováním Šalomounovým (1 Kr 6:1), tj. kolem 1440 př.Kr. Toto rané datování je v souladu se Sd 11:26, kde je zmíněno 300 let, po které již Izrael bydlí v Kanaánu. Rané datum 1440 je rovněž podepřeno Ex 12:40–41, kde je specifikováno 430 let coby délka pobytu Izraele v Egyptě. Faraon exodu by pak byl pravděpodobně Thutmos III. nebo jeho syn Amenhotep II.

Advokáti mnohem pozdějšího data poukazují na jméno Rameses, jedno ze zásobovacích měst, budovaných otročnou Izraelitů (1:11). Rameses II (1290–1124 př.Kr.) je pak považován za faraona exodu, čímž se datum popisovaných událostí posouvá do doby kolem roku 1270 př.Kr. Tato pozice je považována za konzistentnější s archeologickými nálezy městských ruin v oblasti a také s absencí raného osídlení v Zajordání. Nedávné objevy v Zajordání a nová přehodnocení zničení Jericha však pozici pozdějšího data výrazně oslabují.

Putování exodu začalo v Rameses. Jeho přesné umístění je rovněž předmětem debat, ačkoliv za nejpravděpodobnější je považováno město Tell el-Dab'a (moderní Qantir). Odtud odešli Hebrejové do Sukotu (13:20). Zde se na Hospodinův výslovný pokyn se obrátili k severu (14:2). Jsou zde zmíněna tři města: Baal-Cefon, Migdol a Pi-Chirot. Baal-Cefon bývá spojován s městem Tahpanhes (viz. pozn. k 14:2) na břehu jezera Menzaleh, jednoho ze solných jezer mezi Středozemním mořem a Suezským průplavem.

Odtud se nabízely tři možné cesty úniku Izraelitů:

- (1) Cesta zemí Pelištejců spojovala Egypt s Kanaánem těžce opevněnou pobřežní silnicí.

- (2) Cesta přes poušť Šur, začínající v blízkosti Wadi Tumilat v oblasti delty, pokračující přes Kadeš Barnea a mířící do Kanaánu. Největší překážkou na této cestě mohla být egyptská hraniční stěna pouště Šur.
- (3) Jižní cestou. Tudy jižnímu cípu Sinajského poloostrova je Hospodin nejen vedl k hoře, kterou určil Mojžíšovi, ale také je vzdálil od Egyptanů a dalších kontaktů s nimi. Někteří se domnívají, že k překročení moře mohlo dojít na jižním výběžku jezera Menzaleh. Archeologické a podmořské objevy Rona Wyatta z konce dvacátého století se zdají ukazovat na Akabský záliv coby místo přechodu přes moře (viz článek u Ex 14). Mnozí badatelé však důvěryhodnost jeho objevů zpochybňují.

Sinajský poloostrov je obklopen dvěma zálivy Rudého moře: Suezským na Západě a Akabským na Východě. Izraelité postupovali směrem k jihu podél západního pobřeží poloostrova (tj. podél Suezského zálivu). Hořké vody Mara (15:22–25) bývají obvykle identifikovány s moderní Ayn Hawwārah (nějakých 70–80km jižně od špičky Suezského zálivu); možná však, že Ayun Musa (přibližně 50km severněji) bude pravděpodobnější alternativa. Elim se svými mnoha prameny a stromy je zřejmě poblíž dnešního Wadi Gharandel, tábořiště u Rudého moře (Nu 33:10), něco přes 10km jižně od Ayn Hawwārah. Poušť Šin bude patrně nejpřesnější ztotožnit s písčnou plání Debbet er-Ramleh podél okraje náhorní plošiny uprostřed poloostrova.

Pokud poloha hory Sinaj skutečně odpovídá tradičnímu umístění na Jebel Musa, pak se museli Izraelité stočit do vnitrozemí a řadou údolí a přes poušť Refidim (kde bojovali proti Amalekvcům) se dostat až k hoře Jebel Musa. Refidim bylo jejich poslední tábořiště v sinajské poušti před dosažením svaté hory. Došli k hoře Sinaj (kap. 19), kde dostali Zákon. Dt 1:2 toto umístění hory umožňuje (nicméně stejně tak i alternativní umístění hory Sinaj v Arábii, na druhé straně Akabského zálivu: jedenáct dní cesty do Kadeš Barnea by to mohlo být z obou směrů). Pak pokračovali pouští Paran do Kadeš Barnea.

Záměr a zvláštnosti

Knihu Exodus charakterizuje několik hlavních témat. V prvé řadě vypráví o tom, jak Hospodin vysvobodil Izrael z Egypta, aby tak naplnil svou smlouvu, kterou byl kdysi uzavřel s patriarchy. Druhý hlavní prvek tvoří zjevení smlouvy na Sinaji. Třetí téma vyplývá z prvních dvou: ustanovení Stánku (Příbytku) jakožto místa Hospodinova přebývání v Izraeli.

Každé z těchto témat představuje triumf Boží milosti.

Kristus v Exodu

Jak číst Exodus

OSNOVA

I. Boží vyvedení z Egypta pod Mojžíšovým vedením (1:1–18:27)

A. Cesta z Egypta (1:1–15:21)

1. Mojžíš se narodil, aby se stal Zachráncem (1:1–2:10)
 - a. Pozadí faraonových plánů (1:1–7)
 - b. Faraonův první nezdařený plán (1:8–14)
 - c. Faraonův druhý nezdařený plán (1:15–21)
 - d. Faraonův třetí nezdařený plán (1:22–2:10)
2. Mojžíš povolán k záchraně (2:11–4:31)
 - a. Mojžíšův útěk z Egypta (2:11–25)
 - b. Mojžíšovo povolání u hořícího keře (3:1–4:17)
 - c. Mojžíšův návrat do Egypta (4:18–31)
3. Mojžíšův úspěšný exodus (5:1–15:21)
 - a. Odmítnutí, zaslíbení a nevíra (5:1–6:12)
 - b. Pohromy proti Egyptu (6:13–13:16)
 - (1) Potvrzení povolání (6:13–7:7)
 - (2) Zázračné pohromy (7:8–12:30)
 - (3) Naplnění povolání (12:31–41)
 - (4) Pokyny pro budoucí generace (12:42–13:16)
 - c. Definitivní záchrana přes moře (13:17–15:21)
 - (1) Překročení moře (13:17–14:31)
 - (2) Oslava na pobřeží (15:1–21)

B. Cesta na Sinaj (15:22–18:27)

Mojžíšovy vyjimečné okolnosti narození a dětství anticipují jeho pověření shůry stát se vysvoboditelem utiskovaného národa. Povolání vyvést Izrael obdržel Mojžíš od Boha; nerozhodl se k tomu ze svých vlastních pohnutek. Toto Boží pověření bylo mnohokrát potvrzeno, ať už Egyptskými ranami či přechodem přes moře. Svě zmocnění Bohem Mojžíš prokázal na cestě na Sinaj bezpočtukrát.

1. Mara a Elim (15:22–27)
2. Poušť Sin (16:1–36)
3. Refidim (17:1–16)
 - a. Zapařování vodou (17:1–7)
 - b. Porážka Amáleků (17:8–16)
4. U Sinaje (18:1–27)

II. Boží smlouva zprostředkovaná Mojžíšem (19:1–24:18)

- A. Ustanovení Smlouvy (19:1–25)
- B. Kodifikace Smlouvy (20:1–23:33)
 1. Desatero přikázání (20:1–17)
 2. Kniha Smlouvy (20:18–23:33)
 - a. Prolog (20:18–26)
 - b. Kniha (21:1–23:19)
 - c. Epilog (23:20–33)
- C. Uzavření Smlouvy (24:1–18)

III. Boží Příbytek vztyčený Mojžíšem (25:1–40:38)

- A. Pokyny ohledně Příbytku (25:1–31:18)
 1. Příbytek a jeho kněží (25:1–30:10)
 - a. Příbytek a jeho vybavení (25:1–27:19)
 - (1) Příprava materiálů (25:1–9)
 - (2) Archa (25:10–22)
 - (3) Stůl (25:23–30)
 - (4) Zlatý svícen (26:1–37)
 - (5) Příbytek (26:1–37)
 - (6) Oltář (27:1–8)
 - (7) Nádvoří (27:9–19)
 - b. Kněží a jejich služby (27:20–30:10)
 - (1) Příprava oleje (27:20–21)
 - (2) Kněžská roucha (28:1–43)
 - (3) Posvěcení kněží (29:1–46)
 - (4) kadidlový oltář (30:1–10)
 2. Výkupné (30:11–16)
 3. Bronzové umyvadlo (30:17–21)
 4. Olej svatého pomazání (30:22–33)
 5. Kadidlo (30:34–38)
 6. Povolání řemeslníků (31:1–11)
 7. Zachování dne odpočinku (31:12–18)
- B. Selhání Izraele a Boží odpuštění (32:1–34:35)
 1. Hřích lidu a Mojžíšova přimluva (32:1–29)
 2. Obnovení smlouvy (34:1–35)
- C. Stavba Příbytku (35:1–40:38)
 1. Přípravy (35:1–36:7)
 - a. Výzva ke sbírce (35:1–19)
 - b. Dary (35:20–29)
 - c. Řemeslníci (35:30–36:7)
 2. Stavba (36:8–39:43)
 - a. Příbytek (36:8–38)
 - b. Vybavení (37:1–38:8)
 - c. Nádvoří (38:9–20)
 - d. Soupis příspěvků (38:21–31)
 - e. Kněžská roucha (39:1–31)
 - f. Mojžíšovo požehnání (39:32–43)
 3. Vztyčení Příbytku (40:1–38)
 - a. Dokončení díla (40:1–33)
 - b. Hospodinova sláva v Příbytku (40:34–38)

Mojžíš sloužil coby prostředník smlouvy mezi Bohem a Izraelem. Celý národ Izrael se podřídil Boží smlouvě zprostředkované Mojžíšem. Mojžíšova smlouva byla kodifikována (formulována do závazných zákonů) v Desateru přikázání a v Knize Smlouvy. Přijetí smlouvy Izraelem vedlo k velkému požehnání.

Bůh diktoval Mojžíšovi pokyny ohledně Příbytku a služby v něm. Boží prokletí stihlo ty, kdo přestoupily tato bohoslužebná nařízení; pouze Mojžíšova přimluva mohla odvrátit Boží hněv a trest. Izraelité postavili Příbytek (svatostánek) přesně podle pokynů, které Bůh dal skrze Mojžíše; jejich věrnost jim přinesla velká požehnání.

JAN – ÚVOD

Přehled

Autor:

Záměr:

Datum:

Klíčové pravdy:

Autor

Doba a místo vzniku

Záměr a zvláštnosti

Kristus v Janovi

Jak číst Jana

... [dopsat!]

Zkoumání Janových textů (evangelia i epištol) vede k přesvědčení, že Jan u svých čtenářů předpokládal jistou úroveň biblické gramotnosti. Např. když Ježíš sám sebe přirovnává k hadovi, kterého Mojžíš vyzdvihl na poušti (3:14), je zřejmé, že počítá se znalostí Nu 21:8–9.

Jan vidí svět ve *fraktálech* (srv. článek „Fraktály“ u Mt 5). Na mnoha místech zachycuje skutečnost významnější, než jakou si zmiňované postavy uvědomují, jako fraktál toho, co zrovna říkají nebo prožívají. V případě 11:49–52 Jan říká výslovně, že Kaifáš pronesl něco mnohem závažnějšího, než byl schopen si sám uvědomit. Můžeme mít za to, že stejný princip Jan aplikuje i v místech, která sice explicitně nekomentuje v podobném smyslu, která nicméně nesou zřetelné znaky fraktálu. Když vojáci při zatýkání Ježíše padli k zemi (18:6), je tím naznačena jediná správná reakce na Ježíšovo slovo JÁ JSEM — padnout na zem a uctívat ho. Samozřejmě, že toto nebylo pravé uctívání (stejně jako Kaifáš nebyl pravý Boží prorok); skuteční poddaní by svého Krále milovali a položili svůj život za něho, místo aby se podíleli na jeho smrti. Je to však předobraz posledního soudu, kdy všichni bez výjimky vyznají, že Ježíš Kristus je Pán (Fp 2:9–11).

Janovo vnímání událostí jako fraktálů je v souladu s biblickým světonázorem (srv. např. glosu u Rt 4:17). Pro čtenáře z toho vyplývá, že *opakované čtení odkrývá nová porozumění textu*. Např. při prvním čtení prologu, se znalostí pouze SZ, by se mohlo zdát, že světlo, které svítí ve tmě, jež je nepohltila (1:5), je světlo prvního dne stvoření (Gn 1:3–4). Podobně život z verše 4 na první pohled vypadá na pozemský život vdechnutý Bohem živým tvorům (Gn 1:30).

Otazníky však začnou vyskakovat velmi záhy. Jak o něm mohl Jan vydat svědectví (1:15), když nebyl u stvoření světa? Není světlo, přicházející do světa, spíše *morálního* charakteru — přicházející do světa morální temnoty? A není život, o kterém je tu řeč, spíše život věčný, jež má Slovo v sobě a přináší je lidem do světa?

Porozumění Janovu konceptu fraktálů nabízí odpověď: Je to obojí. Tentýž Stvořitel, který v Gn 1:3 řekl „Budiz světlo!“ a všemu dal život, přichází do zkaženého světa (1:14) dát spásu a život věčný (3:16).

Time Stamp

This PDF file was created (last modified) on **Wednesday, September 26, 2012 at 10:52 CET**.

Časová známka

Tento PDF soubor byl vytvořen (naposledy doplněn) dne **26. září 2012 v 10:52 hodin**.